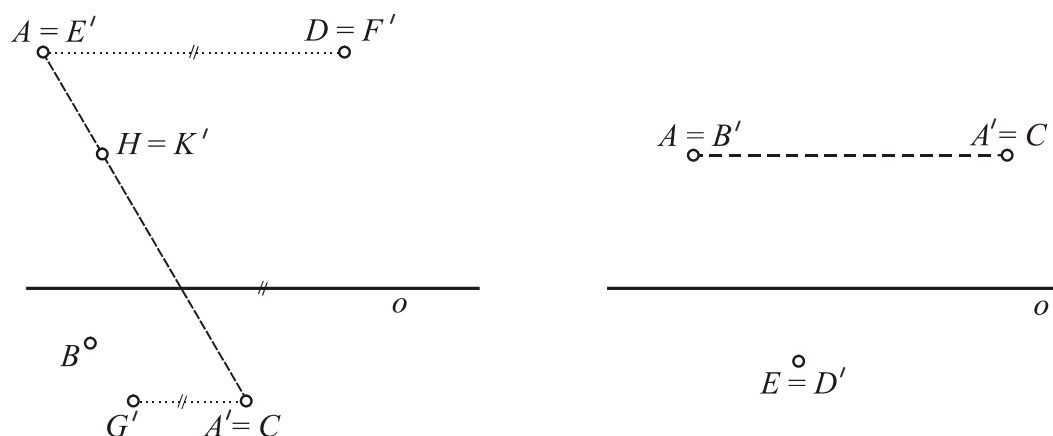

Perspektívna afinita medzi dvoma rovinami (Cvičenia)

1. a) Vyjadrite nevyhnutnú a dostačujúcu podmienku na to, aby bolo možné utvoriť kompozíciu dvoch afinných zobrazení $f = {}^2f \circ {}^1f$, ak ${}^1f: (\alpha) \rightarrow (\alpha_1)$, ${}^2f: (\beta) \rightarrow (\beta_2)$.
b) Nech každé z rovinných polí (α_1) , (β_2) z a) obsahuje nekonečne mnoho bodov. Môže byť ${}^2f \circ {}^1f (\alpha)$ jednobodová množina? (Uveďte príklad.)
2. Nech je f rovnobežné premietanie v rovine α na priamku p tejto roviny dané osnou priamkou m ($m \subset \alpha \wedge m \nparallel p$) (osnova premietania f). Dokážte, že f je afinné zobrazenie. V ktorom prípade sa trojica kolineárnych bodov zobrazí do toho istého bodu?
3. Dokážte, že všetky neidentické zhodnostné a podobnostné zobrazenia medzi dvoma rovinami (i v tej istej rovine) sú afinitami.
4. Vymenujte známe neidentické zhodnostné zobrazenia roviny na seba a určite samodružné body a priamky nasledujúcich z nich: posunutie, otočenie so stredom S o uhol α ($|\alpha| \neq \pi$), stredová súmernosť, osová súmernosť s osou o , rovnol'ahlosť so stredom v bode S a charakteristikou k ($|k| \neq 1$). Ktoré zo samodružných prvkov sú silno samodružné, a ktoré sú slabo samodružnými prvkami zobrazenia? Uveďte príklady rovinných útvarov, ktoré sú samodružnými útvarmi v danom zobrazení.
5. Dané sú body $A, B \neq A$ a kladné reálne číslo λ ($\lambda \neq 1$). Zostrojte bod M tak, aby $(ABM) = \lambda$. (Zvoľte si najprv $\lambda = p/q$, kde p, q sú celé kladné čísla.)
6. Vykonajte dôkaz bodu 3 z vety 1.1 učebného textu [1].
7. Pomer obsahov rovinných útvarov tej istej roviny α je invariantom ľubovoľnej afinity $f: (\alpha) \rightarrow (\alpha_1)$.
8. Daný je rovnobežník, ktorého dve strany tvoria ľubovoľné združené polpriemery danej elipsy. Určite jeho obsah, ak $2a, 2b$ sú dĺžky osí elipsy.
9. „Medzi rovnobežnými priemetmi útvarov roviny α , ktorá nie je premietacia ani rovnobežná s priemetňou, a medzi otočenými polohami týchto bodov v otáčaní roviny α do priemetne je vzťah perspektívnej afinity, ktorej osou je priesečnica roviny α s priemetňou“. Dokážte! O akú afinitu ide v prípade kolmého premietania?
10. Nech $f: (\alpha) \rightarrow (\alpha_1)$ je perspektívna afinita súmiestnych rovinných polí s osou o , osnou $\{m\}$ slabo samodružných priamok a charakteristikou k ($k \notin \{0, 1\}$). Zostrojte obraz, resp. vzor ľubovoľného bodu M , resp. K_1 neležiacich na osi afinity. Zvoľte si k ľubovoľné racionálne číslo kladné i záporné.
11. V danej perspektívnej afinite $f(o; A, A')$ dvoch súmiestnych rovinných polí zostrojte obraz (vzor) ľubovoľného bodu a priamky. V prípade b) ide o eláciu; v prípade a) si zvoľte usporiadanú dvojicu bodov A, A' tak, aby úsečka AA' nemala s osou o žiaden spoločný bod. Priamky si v oboch prípadoch zvoľte ľubovoľne. (Obr. 1a, b)

12. Daná je ľubovoľná nekolineárna trojica bodov A, B, C , resp. A, B, S . Doplňte túto trojicu bodov na n -ticu $A, B, C, D, E, F, \dots$ tak, aby útvar $ABCDEF\dots$ bol rovnobežným priemetom pravidelného n -uholníka (bod S je priemetom jeho stredu). Úlohu vyriešte pre euklidovsky zostrojiteľné n -uholníky v intervale $3 < n < 10$.

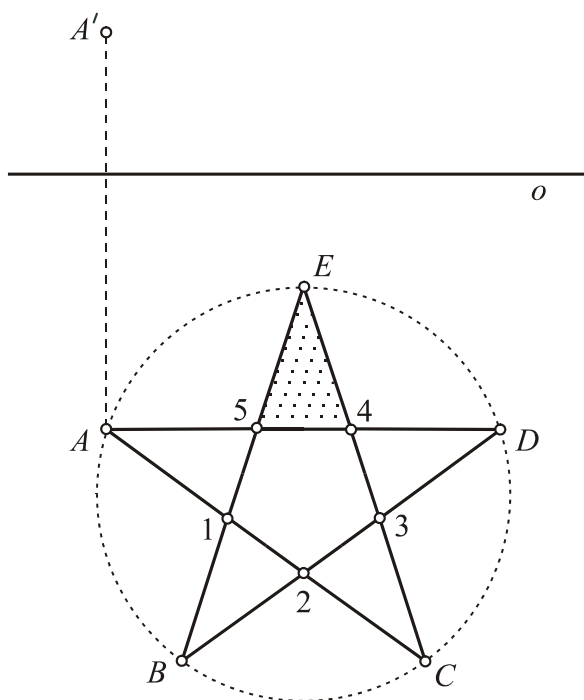

Obr. 1a, b

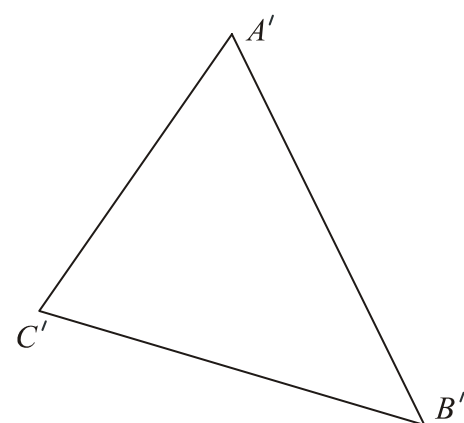
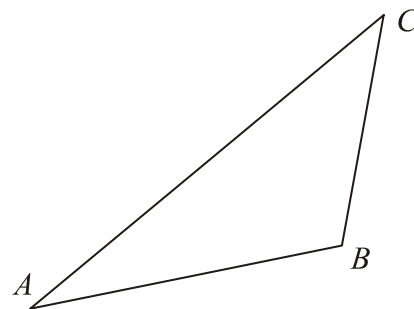
13. V ľubovoľnej perspektívnej afinite dvoch súmestných rovinných polí zobrazte ľubovoľný pravidelný n -uholník ($n = 4, 5, 6$) a kružnicu doň vpísanú. (Pravouhlú afinitu si zvolte najviac v jednom prípade.)
14. V pravouhlej perspektívnej afinite $f(o; A, A')$ dvoch súmestných rovinných polí zobrazte pravidelný hviezdicový nejednoduchý päťuholník $ACEBD$ a kružnicu jemu opísanú. Vyšrafujte trojuholníky, ktoré zostanú z pravidelného jednoduchého hviezdicového desaťuholníka $A_1B_2C_3D_4E_5$ po vybratí päťuholníka 12345 (Obr. 2).
15. Daná je afinita $f: (\alpha) \rightarrow (\alpha')$ dvoch súmestných rovinných polí trojuholníkom ABC a jeho obrazom $A'B'C'$. Zobrazte v danej afinite kružnicu k opísanú (vpísanú) trojuholníku ABC . Zostrojte hlavné smery afinity f . (Obr. 3)
16. Daný je rovnobežník $ABCD$ a priamka o roviny $\alpha = \overline{ABC}$. Dourčite perspektívnu afinitu $f(o; A, ?)$ v rovine α tak, aby zobrazila daný rovnobežník do štvorca. Koľko má úloha riešení? (Obr. 4)¹
17. Dané sú kolineárne body 1, 2, 3, 4 v danom poradí. Zostrojte štvorec $ABCD$ tak, aby priamky incidentné s dvojicami rovnobežných strán štvorca prechádzali dvojicami bodov 1, 2; 3, 4. (Obr. 5)²

¹ Návod: Stačí zostrojiť ramená dvoch uhlov so spoločným vrcholom v jednom z vrcholov daného rovnobežníka, ktoré sa majú zobrazit' do pravých uhlov.

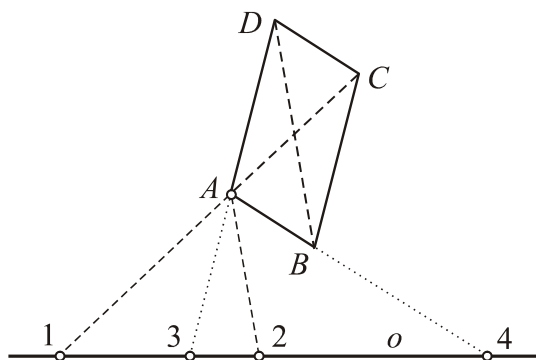
² Návod: Stačí zostrojiť ľubovoľný rovnobežník, ktorého dvojice rovnobežných strán majú požadovanú vlastnosť a ďalej pokračovať podľa predchádzajúceho cvičenia.

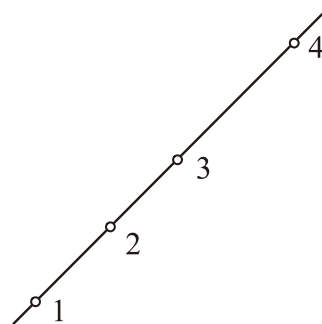
Obr. 2

Obr. 3

Obr. 4

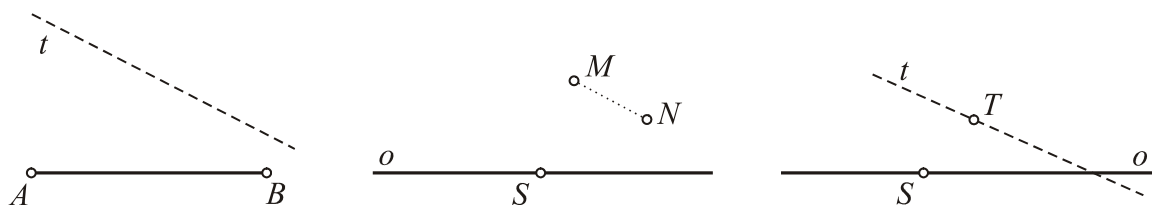

Obr. 5

18. Daná je elipsa k osami AB , CD ($AB > CD$) a jej sečnica m (l) rovnobežná s hlavnou (vedľajšou) osou elipsy. Zostrojte priesečníky: $m \cap k$, $l \cap k$ a dotýčnice elipsy v týchto bodoch bez rysovania elipsy.³
19. Pre elipsu z cvičenia 18 zostrojte dotýčnice prechádzajúce ľubovoľným bodom P (Q), pre ktorý platí: $(ABP) = k > 0$ ($(CDQ) = l > 0$).

³ Použite trojuholníkovú konštrukciu elipsy (par. 2.1 učebného textu [1])

20. Zostrojte dotyčnice elipsy k určenej osami AB , CD ($AB > CD$), ktoré: a) sú rovnobežné s ľubovoľnou danou priamkou m , ktorá je rôznobežná s osami elipsy; b) prechádzajú ľubovoľným bodom M neležiacim na priamkach incidentných s osami elipsy k .⁴
21. Analogické úlohy ako v cvičeniach 18, 19 riešte pre elipsu k určenú dvojicou združených priemerov KL , MN ($MN \perp KL$), pričom platí: $m \parallel KL$, $l \parallel MN$, $(ABP) > 0$ ($(CDQ) > 0$).
22. Zostrojte dotyčnice elipsy k určenej združenými priermi KL , MN , ktoré: a) sú rovnobežné s ľubovoľnou danou priamkou m ; b) prechádzajú ľubovoľným bodom P . (Priamka m a bod P nemajú žiadnu z polôh z cvičenia 21.
23. Elipsa k je daná osami AB , CD . Zostrojte dvojicu jej zhodných združených priemerov.
24. Daná je elipsa k združenými priermi KL , MN ($MN \perp KL$). Zostrojte jej dotyčnice kolmé na jeden z priemerov.⁵
25. Na danú rotačnú valcovú plochu s polomerom r umiestnite elipsu, ktorej hlavná, resp. vedľajšia os majú dĺžky $2a$, resp. $2b$ ($a > b$). Kedy úloha nemá riešenie?⁶
26. Daná je elipsa k osami AB , CD . Zostrojte rotačnú valcovú plochu V tak, aby $V \cap \alpha = \{k\}$. Zapiš' algoritmus riešenia úlohy.
27. Daná je kružnicová valcová plocha V ($k \subset \alpha$ – určujúca kružnica, o – os plochy ($o \perp \alpha$)). Zostrojte druhý systém kružnicových rezov plochy V .⁷ Zapiš' algoritmus riešenia úlohy.
28. Zostrojte elipsu k , ak sú dané: a) jej hlavná os AB a dotyčnica t , ($t \perp AB$, $t \neq AB$); b) jej stred S , priamka o incidentná s jej hlavnou osou a body M , $N \neq M$ elipsy; c) jej stred S , priamka o incidentná s jej hlavnou osou a dotyčnica t s dotykovým bodom T (T nie je vrcholom). V prípade a) zostrojte i dotykový bod elipsy s danou dotyčnicou.⁸ (Obr. 6)

Obr. 6a – c

⁴ Úlohu riešte použitím perspektívnej afinity, ktorá danú elipsu k zobrazí do kružnice. Analogicky pre cvičenia 21, 22.

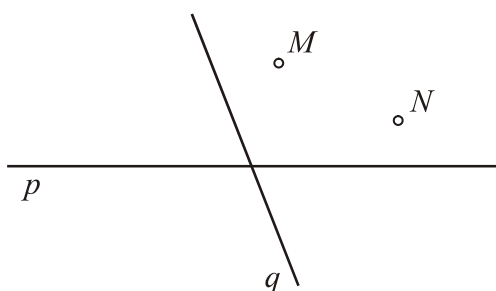
⁵ Použite afinnú konštrukciu dotyčníc elipsy uvedenú pred vetou 2.1 (obr. 13b) v [1].

⁶ Návod: Ak existuje elipsa požadovaných vlastností a označíme jej rovinu α , tak pre veľkosť φ jej uhla s osou o valcovej plochy platí: $\sin \varphi = r/a$, kde $2a$, resp. $2r = 2b$ je dĺžka hlavnej, resp. vedľajšej osi danej elipsy. Odtiaľ je zrejma konštrukcia pravouhlého trojuholníka $S^i F^i S$ ($i \in \{1, 2\}$) v ľubovoľnej rovine π incidentnej s osou o plochy. Rovina požadovaných vlastností obsahuje priamku $\leftrightarrow S^i F^i$ a je kolmá na rovinu π . Rozhodnutie o riešiteľnosti a počte riešení sa prenecháva čitateľovi. (Veta Queteletova – Dandelinova, [1])

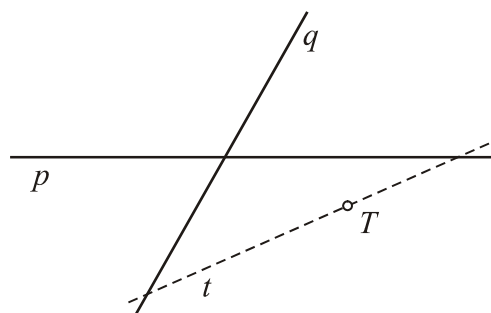
⁷ Návod: zostrojte normálovú rovinu danej valcovej plochy V a využite súmernosť plochy podľa tejto roviny.

⁸ Úlohy 28 - 32 riešte pomocou vhodnej perspektívnej afinity zobrazujúcej danú elipsu do kružnice. (Za os afinity si zvolte: cvičenie 30a – priamku MN ; cvičenie 31 – dotyčnicu t ; cvičenie 32 – a) priamku SM ; b) priamku ST)

29. Daná je elipsa k priemerom KL , priamkou m incidentnou so združeným priemerom ku KL a bodom M ($M \notin \overleftrightarrow{AB}$, $M \notin m$). Zostrojte krajné body priemeru elipsy k na priamke m .
30. Daná je elipsa priamkami p, q incidentnými s jej združenými priermi a bodmi $M, N \neq M$ ($M \notin p \cup q$, $N \notin p \cup q$). Zostrojte krajné body priemerov elipsy na priamkach p, q . (Obr. 7)

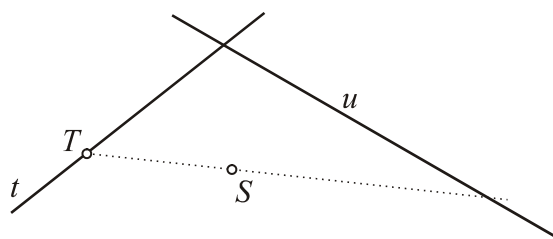
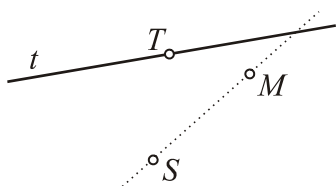

Obr. 7

Obr. 8

31. Daná je elipsa k priamkami p, q incidentnými s jej združenými priermi a dotyčnicou t s dotykovým bodom T . Zostrojte krajné body priemerov elipsy na priamkach p, q . (Obr. 8)
32. Daná je elipsa k stredom S , dotyčnicou t s dotykovým bodom T a: a) ďalším bodom M ; b) ďalšou dotyčnicou u ($u \neq t$, $u \nparallel t$). Zostrojte i osi elipsy k . V oboch prípadoch zostrojte priemer elipsy k združený s priemerom incidentným s priamkou ST . (Obr. 9a, b)

Obr. 9a, b

33. Daná je elipsa $k = (AB, CD)$ (hlavná a vedľajšia os). Zostrojte štvorec opísaný elipse k .
34. Daná je elipsa $k = (AB, CD)$ (hlavná a vedľajšia os) v rovine α . Dokážte, že: a) množina bodov súmerne združených s ohniskom ^1F elipsy k podľa všetkých jej dotyčníc je kružnica ^1k so stredom v druhom ohnisku ^2F tejto elipsy a polomerom $2a = |AB|$; b)

množina piat kolmíc z ľubovoľného ohniska elipsy k na všetky jej dotyčnice je kružnica k_0 so stredom v strede S elipsy a polomerom $r = a$.⁹

35. Nech bod M je ľubovoľným bodom elipsy k rôznym od jej vrcholov. Potom platí: priamka m , ktorá je osou vonkajších uhlov sprievodičov ^1FM a ^2FM bodu M vzhľadom na elipsu k je dotyčnicou elipsy k v bode M .¹⁰ Dokážte.
36. Dokážte, že každá dotyčnica elipsy je osou vonkajších uhlov sprievodičov jej dotykového bodu.¹¹
37. Určite množinu stredov všetkých kružníc, ktoré sa dotýkajú danej kružnice $m = (O; r = d)$ a prechádzajú jej vnútorným bodom M . (Dôsledok riešenia úloh v cvičení 34; [2])
38. Zostrojte elipsu danú ohniskami ^1F , ^2F a jedným bodom M (t. j. zostrojte vrcholy elipsy). V bode M zostrojte dotyčnicu elipsy.¹²
39. Zostrojte elipsu, ak je dané a) a , $b + e$, b) e , $a + b$, c) a , $b - e$ (a , resp. b , resp. e je dĺžka hlavnej, resp. vedľajšej polosi elipsy, resp. jej lineárna excentricita).
40. Zostrojte elipsu, ak je daný vrchol A hlavnej osi, vrchol C vedľajšej osi a dĺžka a , resp. b hlavnej, resp. vedľajšej polosi. Za akých podmienok je úloha riešiteľná a koľko má riešení?
41. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko, vrchol vedľajšej osi a a) dĺžka b vedľajšej osi; b) lineárna excentricita. Kedy je úloha riešiteľná a koľko má riešení?
42. Zostrojte elipsu, ak je daná priamka incidentná s jej hlavnou osou, dĺžka hlavnej osi, jedno ohnisko a jeden bod elipsy, ktorý nie je vrcholom.
43. Zostrojte elipsu, ak je dané: a) jej ohnisko ^1F , dotyčnica t s dotykovým bodom T a dĺžka a hlavnej polosi; b) jej ohnisko ^1F , dotyčnica t , bod M elipsy a dĺžka a hlavnej polosi.
44. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko ^1F , dva jej body ^1M , ^2M a dĺžka a hlavnej polosi.
45. Zostrojte elipsu, ak sú dané jej ohniská ^1F , ^2F a jej dotyčnica t . Zostrojte i dotykový bod.
46. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko ^1F , jej rôznobežné dotyčnice ^1t , ^2t a a) dĺžka a hlavnej polosi; b) dotykový bod ^1T ($^1T \in ^1t$).
47. Zostrojte elipsu, ak je dané jedno jej ohnisko a tri navzájom rôznobežné dotyčnice.¹³
48. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko ^1F , bod M elipsy, dĺžka a hlavnej poloosi a lineárna excentricita e .

⁹ Kružnica ^1k sa nazýva určujúca (radiaca) kružnica danej elipsy prislúchajúca ohnisku ^1F . Analogicky hovoríme o radiacej kružnici $^2k = (^1F, 2a)$ prislúchajúcej ohnisku ^2F . Kružnica k_0 sa nazýva vrcholová kružnica elipsy k (inciduje s hlavnými vrcholmi elipsy).

¹⁰ Vonkajšie uhly sprievodičov bodu M elipsy sú tie z uhlov priamok ^1FM , ^2FM , ktorých vnútra pozostávajú len z vonkajších bodov danej elipsy, t.j. z bodov X , pre ktoré $^1FX + ^2FX > 2a$. (Dotyčnica elipsy je definovaná v úvode druhej kapitoly textu [1] – def. 2. 1.)

¹¹ Ide o dôsledok definície 2. 1 elipsy. Vysvetlite.

¹² V riešení úloh 38 – 53 použite ohniskové vlastnosti elipsy zhrnuté vo výsledkoch cvičení 34 – 37.

¹³ Uvažujte i o prípade, keď dve z dotyčníc sú navzájom rovnobežné priamky.

49. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko ^1F , vrchol A hlavnej osi elipsy a dĺžka b vedľajšej polosi.
50. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko, jeden vrchol vedľajšej osi a a) dotyčnica t elipsy; b) bod M elipsy.
51. Zostrojte elipsu so stredom v danom bode S a danou dĺžkou a hlavnej polosi tak, aby sa dotýkala daných rôznobežných priamok $^1t, ^2t$, ktoré nie sú navzájom kolmé.
52. Umiestnite elipsu k , ktorej osi majú dĺžky $2a, 2b$ ($a > b$) tak, aby mala jedno ohnisko v bode ^1F a dotýkala sa danej priamky t .
53. Umiestnite elipsu k , ktorej osi majú dĺžky $2a, 2b$ ($a > b$) tak, aby mala stred v danom bode S a dotýkala sa danej priamky t .
54. Zostrojte elipsu, ak je dané jej ohnisko, jeden bod elipsy a dve navzájom rôznobežné dotyčnice.
55. Zostrojte elipsu, pre ktorú je priamka n normálou a body $^1F, ^2F$ jej ohniskami (priamka n nie je kolmá na priamku incidentnú s hlavnou osou elipsy, ani s ňou rovnobežná).¹⁴

Literatúra

- [1] Sklenáriková, Z.: *Perspektívna afinita medzi dvoma rovinami*, učebný text (2005), internetová stránka: www.fmph.uniba.sk, Katedra algebry, geometrie a didaktiky matematiky (oddelenie geometrie); in: *Zobrazovacie metódy 1*, str. 3 – 20.
- [2] Urban, A.: *Deskriptivní geometrie I*, SNTL/ALFA Praha, 1982
- [3] Medek, V. – Sivosová, A.: *Zbierka úloh z deskriptívnej geometrie pre 4. ročník gymnázia*, SPN Bratislava, 1976
- [4] Harant, M. – Lanta, O. – Urban, A.: *Deskriptívna geometria pre 2. a 3. ročník SVŠ*, SPN Bratislava, 1968

---

¹⁴ Normála elipsy je priamka prechádzajúca bodom elipsy kolmá na jej dotyčnicu v tomto bode. Návod: Čo platí pre normálu v bode M elipsy a sprievodiče bodu M vzhľadom na danú elipsu t. j. priamky $^1FM, ^2FM$? (Cvičenie 36)